

ประวัติเรือนจำกลางบางขวาง

1.ประวัติและข้อมูลการก่อสร้าง

ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิรูปการปกครองแล้ว การเรือนจำแยกสังกัดอยู่ใน ๓ กระทรวง คือ เรือนจำในพระนครที่เรียกว่า เรือนจำกองมหันตโทษ (คุก) ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและสวนรมณีนาถ กับ เรือนจำกองลหุโทษ (ตะราง) ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง..... ทั้งสองแห่งนี้ สังกัดกระทรวงนครบาล (พ.ศ.2434)และต่อมาสังกัดกระทรวงยุติธรรม (พ.ศ.2440) ส่วนเรือนจำในเขตมณฑลกรุงเทพฯ คือ เรือนจำประจำจังหวัด พระประแดง สมุทรปราการ นนทบุรี มีนบุรี รัชบุรี ปทุมธานี สังกัดอยู่กระทรวงนครบาล ส่วนเรือนจำจังหวัดอื่นๆ นอกเขตมณฑลกรุงเทพฯ สังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทยทั้งสิ้น

ปี พ.ศ.๒๔๔๘ พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า ทรงดำริเห็นว่า บ้านเมืองกำลังเดินเข้าสู่ความเจริญควรย้ายเรือนจำกองมหันตโทษ(คุก) ออกไปตั้งอยู่นอกพระนคร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม(กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์) กับเสนาบดีกระทรวงนครบาล(กรมพระนเรศวรฤทธิ์) ร่วมกันจัดเจ้าพนักงานซื้อที่ดินตำบลบางขวาง ฝั่งตะวันออกแม่น้ำเจ้าพระยาท้องที่อำเภอตลาดคขวัญ จังหวัดนนทบุรี ได้เนื้อที่ ๖๐,๓๗๘ ตารางวา ยังมีได้ทันลงมือสร้าง มีการเปลี่ยนเสนาบดีฯ นโยบายการสร้างเรือนจำก็ได้เปลี่ยนไป

ต่อมาในตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ ๖) มีพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤษดากร ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม มีนโยบายจะสร้างโรงเรียนสำหรับเตรียมอบรมกุลบุตรเข้าเป็นนักเรียนกฎหมาย ได้เปลี่ยนความคิดที่จะสร้างเรือนจำในที่ดินที่ซื้อไว้ จึงได้แบ่งไปสร้างโรงเรียนกินนอนแบบลับลึกลับ และได้สร้างโรงเรียนขึ้นในที่ดินแปลงที่เตรียมการไว้สร้างเรือนจำโรงเรียนที่สร้างขึ้นนี้ เรียกว่า “โรงเรียนราชวิทยาลัย” ดังนั้น การสร้างเรือนจำกองมหันตโทษ จึงได้ชะงักไปคราวหนึ่ง แต่เมื่อสิ้นรัชกาลที่ ๖ ได้ยุบโรงเรียนราชวิทยาลัย แล้วมอบอาคารโรงเรียนให้เป็นศาลากลางจังหวัดนนทบุรี

ปี พ.ศ.๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีนโยบายที่จะดำเนินการราชทัณฑ์ให้เจริญเป็นปึกแผ่นได้ผลยิ่งขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศรวมการเรือนจำทั่วราชอาณาจักร ขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์ สังกัดกระทรวงนครบาล ในปี พ.ศ.๒๔๖๒ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการย้ายเรือนจำกองมหันตโทษไปตั้งที่ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ตามพระราชดำริของสมเด็จพระบรมชนกนาถ เพื่อรวมนักโทษหัวเมืองชั้นในและภาคกลางมาไว้แห่งเดียวกัน จึงได้มีการพิจารณาถึงที่ดินอันจะใช้สร้างเรือนจำที่บางขวาง ซึ่งเป็นเรือนจำใหญ่แห่งแรกปรากฏว่าที่ดินที่ซื้อไว้แต่เดิม ๖๐,๓๗๘ ตารางวา ถูกแบ่งสร้างโรงเรียนราชวิทยาลัย ๒๐,๓๗๘ ตารางวา คงเหลือ ๔๐,๐๐๐ ตารางวา ไม่พอที่จะใช้ในการสร้างเรือนจำ มหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยาอมราช(ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาล ได้ตั้งงบประมาณขอซื้อที่ดินเพิ่ม ใน ปี พ.ศ.๒๔๖๒ โดยมีประกาศกระแสพระบรมราชโองการลงวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๖๒ ให้มหาอำมาตย์ตรีพระยาเพชรภู(ข้า ณ ป้อมเพชร) อธิบดีกรมราชทัณฑ์ อำมาตย์เอกพระยานนทบุรีเกตุราราม(ทองย้อย เสวตศิลา) นครบาลจังหวัดนนทบุรี และอำมาตย์เอก พระยาบรรหารทัณฑ์

กิจ(ลำไย โรจนวิภาต) ผู้ช่วยอธิบดีกรมราชทัณฑ์เป็นกรรมการจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมอีก ๑๑,๕๖๕ ตารางวา ยังไม่ทันก่อสร้างก็ชะงักไปอีกครั้งหนึ่งด้วยเหตุว่าได้มีการยุบกระทรวงนครบาลรวมกับกระทรวงมหาดไทยเข้าด้วยกัน และย้ายกรมราชทัณฑ์ไปขึ้นสังกัดกระทรวงยุติธรรม และโอนมาสังกัดกระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. ๒๔๖๕ ตั้งให้เป็นแผนกขึ้นอยู่กับกรมพะล้าพังทั้งนี้ เพราะผลกระทบเศรษฐกิจตกต่ำมีการลดสภาพข้าราชการ (ให้ลาออกไป) คงเหลือหัวหน้าราชทัณฑ์อยู่แต่อำมาตย์โทพระทัณฑการประชาชนุชิต(บุญมา โรจนวิภาต) ผู้ตรวจราชการเรือนจำ ซึ่งต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นอำมาตย์เอก พระยาอาชญาจักร

ปี พ.ศ.๒๔๗๐ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต (สมัยรัชกาลที่ ๗) ได้ทรงพระดำริจะตั้งกรมราชทัณฑ์ขึ้นอีก แต่จะต้องดำเนินการสร้างเรือนจำกลางบางขวางให้เสร็จลุกลงไปเสียก่อน จึงได้ทรงตั้งอำมาตย์โทพระยามุขมนตรี(อวบ เปาโรหิต) อำมาตย์เอก พระยาศิริชัย บุรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนนทบุรี อำมาตย์โท พระทัณฑการประชาชนุชิต เป็นเจ้าพนักงานซื้อที่ดินต่อไปอีก คราวนี้ซื้อที่ดินได้ ๗,๕๐๘ ตารางวา จรดคลองบางแพรกและได้รับพระราชทานที่ดินจากกรมพระคลังข้างที่อีก ๕,๕๐๘ ตารางวา ทั้งนี้ เมื่อหักจากที่ดินสร้างโรงเรียนราชวิทยาลัยออกแล้วคงเป็นที่ดินสำหรับสร้างที่ตำบลบางขวางมีจำนวน ๘๔,๕๘๑ ตารางวา นับว่าเพียงพอต่อความต้องการ

ได้เริ่มลงมือก่อสร้างเรือนจำเมื่อปลายปี พ.ศ.๒๔๗๐ เป็นต้นมา โดยมีเจ้าพระยามุขมนตรี (อวบ เปาโรหิต) สมุหนครบาล เป็นประธานกรรมการ นายชวล เบเกอแลง(ชาวฝรั่งเศส)นายช่างใหญ่กรมสาธารณสุข เป็นผู้ออกแบบและตรวจการก่อสร้าง พระยาอาชญาจักร(บุญมา โรจนวิภาต)ผู้ตรวจการเรือนจำ เป็นผู้อำนวยการสร้าง สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ใช้วิธีประมูลสร้างตามแบบบริษัท ซี.กิมฮี ที่ประมูลได้การก่อสร้างบางส่วนใช้แรงงานผู้ต้องขัง ซึ่งคัดเลือกจากเรือนจำกองมหัดโทษ และกองลหุโทษ ส่งไปรวมอยู่ที่เรือนจำจังหวัดนนทบุรี ให้ **หลวงพิธานทัณฑทัย** (พูน พงษ์ภักดี) พิศดีจังหวัด กำกับงาน

ความมุ่งหมายของการสร้างเรือนจำกลางบางขวางนี้ ต้องการให้เป็นเรือนจำแข็งแรงมั่นคงในระดับสูง (**Maximum security**) หลวงบุรกรรมโกวิท ล่ามประจำตัวผู้ออกแบบอธิบายว่า ได้นำแบบก่อสร้างเรือนจำต่างๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกามาเปรียบเทียบกับความประสงค์ของการราชทัณฑ์ไทย ได้พยายามจัดอุปสรรคที่เคยกเกิดขึ้นตามเรือนจำแต่ก่อนๆ เป็นต้นว่า ห้องเยี่ยมญาติเคมคับแคบไม่พอให้ญาติเยี่ยมสะดวก ต้องเสียเวลาคอยนาน ก็ขยายให้กว้างออกไป สร้างหอคอยสูง ๓๐ เมตร ตรงกลาง ให้เจ้าหน้าที่สามารถสังเกตการณ์ได้รอบเรือนจำ กำแพงคอนกรีตรอบนอกสูงจากฐาน ๖ เมตร ยาว ๒,๔๐๖ เมตร ลึกลงไปใต้ดินอีก ๑ เมตร พร้อมทั้งมีป้อมรักษาการณ์เป็นระยะๆ รวม ๒๐ ป้อมเหนือกำแพงโดยรอบซึ่งไฟฟ้าแรงสูงอีกชั้นหนึ่ง กั้นกำแพงภายในให้แยกเป็นแดนๆ ยาว ๑,๒๕๘ เมตร มีประตูแต่ละแดนคุดเป็นเรือนจำเล็กๆ รวมด้วยกัน ๑๔ แดน อาคารนอนของผู้ต้องขังเป็นตึก ๒ ชั้น พื้นคอนกรีตแบ่งเป็นห้องสองข้างมีทางเดินกลาง มีลูกกรงเหล็กปิดกั้นหัวท้าย และกึ่งกลางตึกกั้นมิให้คนรวมกันแห่งเดียวได้ แต่ละแดนนอกจากตึกนอน ให้มีอาคารเป็นที่รับประทานอาหารและโรงงาน สร้างโรงสูบน้ำและกรองน้ำประปาขนาดจุ ๔๐๐ ลูกบาศก์เมตร เพราะขณะนั้นการคมนาคมระหว่างจังหวัดนนทบุรีกับจังหวัดอื่นมีแต่ทางน้ำ เพิ่งสร้างถนนเชื่อมพระนคร พ.ศ.๒๔๘๐ ทางราชการต้องการให้ผู้ต้องขังได้บริโภคน้ำถูกสุขลักษณะจึงสร้างประปาเสียเอง และเพื่อแผ่ถึงประชาชนข้างเคียงด้วย สิ้นค่าใช้จ่ายเป็นเงินงบประมาณ ๑,๓๐๖,๔๕๕.๓๔ บาท(ไม่รวมค่าซื้อที่ดิน)

ปี พ.ศ.๒๔๗๔ การก่อสร้างอาคารได้เสร็จเป็นส่วนมาก ยังขาดอยู่แต่แดนประพฤติดี แดนประพฤติชั่ว แดนขังนักโทษต่างด้าว แดนนักโทษหญิง และแดนพยาบาลอีก ๑ หลัง(สร้างเสร็จเพียงหลังเดียว)

ทางราชการเห็นว่า สถานที่ซึ่งก่อสร้างแล้วนั้น พอจะใช้ขังนักโทษได้ โดยไม่เกิดความเสียหายจึงได้สั่งให้ย้าย เรือนจำกองมหันตโทษมาอยู่ที่บางขวาง ในเดือนกรกฎาคม ๒๔๗๔ ส่วนเรือนจำกองมหันตโทษในพระนคร เปลี่ยนเป็นเรือนจำลหุโทษ สำหรับที่ดินเรือนจำกองลหุโทษเดิมยกให้กระทรวงยุติธรรม เรือนจำกลางบางขวาง นี้ ได้ชื่อในสมัยนั้นว่า เรือนจำกองมหันตโทษ โดยมีอำมาตย์เอกพระยาอาชญาจักรเป็นผู้บัญชาการเรือนจำ คนแรก

ต่อมา ในปี พ.ศ.๒๔๘๔ กระทรวงมหาดไทยได้ออกกฎกระทรวงฯ ตามความในพระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๕ (ฉบับที่ ๓) เปลี่ยนชื่อ เรือนจำกองมหันตโทษเป็นเรือนจำกลางบางขวาง ตั้งแต่วันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ จนถึงปัจจุบัน

ในการก่อสร้างเรือนจำที่ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผังของเรือนจำได้ แบ่งเป็นแดนต่างๆ กล่าว คือ แดนนักโทษสามัญ ๖ แดน แดนนักโทษต่างด้าว ๑ แแดน แดนนักโทษประพฤติดี ๑ แแดน แดนนักโทษประพฤดิชั่ว ๑ แแดน แแดนโรงพยาบาล ๑ แแดน แแดนนักโทษหญิง ๑ แแดน แแดนประปา ๑ แแดน แแดนสวน ๑ แแดน การก่อสร้างในครั้งนี้แดนต่างๆ ได้สำเร็จเรียบร้อยบางส่วน ส่วนที่ยังค้างอยู่และไม่ได้ ก่อสร้างในระยะต่อมาคือ แดนนักโทษหญิง เพราะได้นำไปคุมขังไว้ที่เรือนจำจังหวัดนนทบุรี ซึ่งได้สร้างเป็น สถานที่คุมขังหญิงไว้ส่วนหนึ่งแล้ว แดนนักโทษประพฤติดีนั้น ทางเรือนจำได้ใช้เป็นหน่วยเลี้ยงสุกร แต่เดิม เรียกว่า แแดนส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ หรือแดน ส.ป.ข. ได้สร้างคอกเลี้ยงสุกรขึ้นเต็มพื้นที่ส่งเสริมให้นักโทษฝึก วิชาชีพในทางเลี้ยงสุกร ปัจจุบันเรียกฝ่ายควบคุมแดน ๑๓ แแดนประพฤดิชั่วทางการได้สร้างหอประชุมสำหรับผู้ ต้องขังขึ้น และเว้นว่างไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เล่นกีฬาต่างๆ ปัจจุบันเรียกว่า แแดนหอประชุม หรือ ฝ่ายควบคุมแดน ๑๔ แแดนสวนนั้น เรือนจำได้สร้างโรงฝึกวิชาชีพในสาขาต่างๆ ไว้เต็มพื้นที่ และให้ผู้ต้องขัง จากฝ่ายควบคุมแดนต่างๆ ไปฝึกวิชาชีพ ณ แแดนนี้ ปัจจุบันเรียกว่า ฝ่ายควบคุมแดน ๘ กรมราชทัณฑ์ ได้ ดำเนินการสร้างตึกห้องขังเดี่ยว สำหรับผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูง และมีสันดานร้ายขึ้นอีกหลังหนึ่ง ซึ่งตั้งอยู่ ในบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของแดนประปา หรือฝ่ายควบคุมแดน ๑๐ ในปัจจุบัน

2.สถานที่ตั้งปัจจุบัน

117 หมู่ที่ 3 ถนนนนทบุรี 1 ตำบลสวนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี รหัสไปรษณีย์ 11000
โทรศัพท์ 0-2525-0487-8 โทรสาร 0-2526-6124

3.ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง

เรือนจำกลางบางขวางมีที่ดินทั้งหมด 198 ไร่ 3 งาน 78 ตารางวา โดยการวางผังอาคารก่อสร้างแบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนภายในเรือนจำ มีเนื้อที่ 129 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา ภายนอกเรือนจำมีเนื้อที่ 62 ไร่ 1 งาน 32 ตารางวา เป็นที่ตั้งเรือนจำจังหวัดนนทบุรี 7 ไร่ 29 ตารางวา

ภายในกำแพงเรือนจำ

มีกำแพงคอนกรีตเสริมเหล็กสูง 6 เมตร ขาวโดยรอบ 2,406 เมตร มีสายไฟแรงสูงอยู่บนสันกำแพง โดยรอบ มีป้อมรักษาการณ์รอบกำแพง จำนวน 21 ป้อม มีกำแพงชั้นในแบ่งออกเป็นส่วนๆ มีความสูง 6 เมตร มีความยาวโดยรอบ 1,298 เมตร มีอาคารและสิ่งปลูกสร้างดังต่อไปนี้

4หน้าที่และความรับผิดชอบ

31 ควบคุมเฉพาะผู้ต้องขังชายที่คดีเสร็จเด็ดขาดหรืออยู่ระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ที่มีกำหนดโทษ 30ปีขึ้นไปถึงประหารชีวิต โดยรับผู้ต้องขังจากเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศ

32 ให้การศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพและสิทธิประโยชน์ต่างๆ แก่ผู้ต้องขังตามกฎหมายกำหนด

33 ให้สวัสดิการและการสงเคราะห์ รวมทั้งดูแลสุขภาพอนามัยผู้ต้องขัง

34 ดำเนินการประหารชีวิต

รายชื่อผู้บัญชาการเรือนจำ

1. อำนวยเอกพระยาอาชญาจักร (บุญมา โรจนวิภาต)	1 กรกฎาคม 2474 - 13 กันยายน 2478
2 พลตรีขุนจันทน์ภูมิมเวท (จันทน์ สิวแพทย์)	14 กันยายน 2478 - 30 เมษายน 2480
3 พันตำรวจตรีขุนศรีสรการ (ชะลอ ศรีสรการ)	1 พฤษภาคม 2480 - 30 มิถุนายน 2481
4 พันโทหลวงเจนกลรบ (อินทร์ จารุจารีต)	1 กรกฎาคม 2481 - 1 เมษายน 2484
5 พันตำรวจเอกหลวงรักษาสุขสานต์ (รักษา วาสิกานนท์)	1 เมษายน 2484 - 1 กรกฎาคม 2485
6 พันตำรวจโทหลวงฤทธิไกรสร (ศิริ ฤทธิไกรสร)	1 กรกฎาคม 2485 - 1 ธันวาคม 2488
7. ขุนพิสิฐนนทเดช (บุญมี มกรเสน)	1 ธันวาคม 2488 - 1 ตุลาคม 2492
8. ขุนนิยมบรรณสาร (นิยม ศรีนิยม)	1 ตุลาคม 2492 - 15 พฤศจิกายน 2500
9. นายทองรัช สากยลักษณ์	15 พฤศจิกายน 2500 - 22 กุมภาพันธ์ 2504
10. นายบุญยฤทธิ์ นาคินพคุณ	22 กุมภาพันธ์ 2504 - 30 กันยายน 2510
11. นายสมัย บุญนาค	1 ตุลาคม 2510 - 30 สิงหาคม 2514
12. นายสลับ วิสุทธีมรรค	30 สิงหาคม 2514 - 30 กันยายน 2517
13. นายวิจิตร ทองคำ	1 ตุลาคม 2517 - 30 กันยายน 2519
14. นายหาญ พันธุ์สมบุญ	1 ตุลาคม 2519 - 30 กันยายน 2520
15. นายถวิล ณ ตะกั่วทุ่ง	1 ตุลาคม 2520 - 30 กันยายน 2525
16. นายสวัสดิ์ สรรเสริญ	1 ตุลาคม 2525 - 30 กันยายน 2528
17. นายอรุณ ฤทธิมัต	1 ตุลาคม 2528 - 30 กันยายน 2530
18. นายวิวิทย์ จตุปารีสุทธิ	1 ตุลาคม 2530 - 30 กันยายน 2534
19. นายเสน่ห์ เพ็ชรสม	1 ตุลาคม 2534 - 30 กันยายน 2539
20. นายสุทธิ นุ่นสังข์	1 ตุลาคม 2539 - 30 กันยายน 2541
21. นายสุระ พันธสาคร	1 ตุลาคม 2541 - 30 กันยายน 2544
22. นายพิทยา สังฆนาคน	1 ตุลาคม 2544 - 11 พฤษภาคม 2547
23. นายโสภณ ธิติธรรมพฤษ	19 พฤษภาคม 2547 - 9 พฤศจิกายน 2549
24. นายชนพัฒน์ จันทร์ประณีต	15 มกราคม 2550 - 30 กันยายน 2550
25. นายชุตินันท์ เพ็ชรเจริญ	7 มกราคม 2551 - 30 กันยายน 2551
26. นายประเสริฐ อยู่สุภาพ	12 พฤศจิกายน 2551 - 7 กรกฎาคม 2553
27. นายประกิจ ประจงกิจ	8 กรกฎาคม 2553 - ปัจจุบัน

